

SWEDISH
ENVIRONMENTAL
PROTECTION
AGENCY

SKRIVELSE
2024-06-20

Ärendenummer:
NV-02007-24

Tekniska hjälpmedel och fångstredskap för vildsvinsjakt

Delredovisning av ett regeringsuppdrag om att ta fram
en åtgärdsplan för effektiv vildsvinsförvaltning.
LI2023/00533 (delvis) LI2023/03398 (delvis)
LI2024/00452

Innehåll

SAMMANFATTNING	4
1. UPPDRAGET OCH DESS GENOMFÖRANDE	6
1.1 Uppdraget	6
1.2 Genomförande	6
1.3 Utgångspunkter och avgränsningar	7
1.4 Definitioner	8
2. BAKGRUND – OM VILDSVIN OCH JAKT	9
2.1 Vildsvins uppträdande i tid och rum	9
2.2 Ljusets inverkan på traditionell vildsvinsjakt	9
2.3 Jaktens påverkan på vildsvins rörelse beteende och habitatval	10
2.4 Storlek på vildsvinspopulationen	10
3. TEKNISKA HJÄLPMEDEL VID JAKT EFTER VILDSVIN – RESULTAT OCH ANALYS	12
3.1 För- och nackdelar med de hjälpmedel som tillåts idag – sammanfattning av intervju- och enkätsvar	12
3.2 Vad olika aktörer anser om behov av ytterligare tekniska hjälpmedel	17
3.3 Olika aktörers synpunkter på jaktförordningen 14 a §	18
3.4 Annat som lyfts i intervju- och enkätsvar	18
3.5 Slutsats från intervjuer- och enkäter om hjälpmedel vid jakt	19
3.6 Analys av behovet av tekniska hjälpmedel för att underlätta jakt efter vildsvin	19
4. BEDÖMNINGAR AV BEHOV FÖR ATT UNDERLÄTTA JAKT EFTER VILDSVIN	22
4.1 Ytterligare hjälpmedel för vildsvinsjakt behövs inte	22
4.2 Mer utbildning i användning av termiska sikten	23
4.3 Utred hur och när elektrooptiska riktmedel kan användas	24
4.4 Samla detaljerad reglering av elektrooptiska hjälpmedel i antingen förordning eller föreskrift	26
5. ERFARENHETER UTIFRÅN ANVÄNDNINGEN AV FÅNGSTREDSKAP VID UTBROTTET AV ASF I FAGERSTA	27
5.1 Kort bakgrund om utbrottet av ASF i Fagersta och fångstredskap	27
5.2 Dokumenterade erfarenheter av fångstredskapen	28

Sammanfattning

I denna skrivelse delredovisar Naturvårdsverket regeringens uppdrag om att ta fram en åtgärdsplan för effektiv vildsvinsförvaltning. De två deluppdrag som redovisas är:

- Analys av de tekniska hjälpmedel som enligt 14 a § jaktförordningen (1987:905) är tillåtna vid jakt efter vildsvin och överväga om det finns behov av ytterligare hjälpmedel för att underlätta jakt efter vildsvin,
- Dokumentation av erfarenheter av användning av de fångstredskap som användes i samband med utbrottet av afrikansk svinpest (ASF) i Fagersta.

I del 1 i uppdraget har Naturvårdsverkets analys av de tekniska hjälpmedlen mynnat ut i följande bedömningar:

- Naturvårdsverket bedömer att ytterligare tekniska hjälpmedel för att underlätta jakten efter vildsvin inte behövs. Detta eftersom de hjälpmedel som redan är tillåtna för användning är högeffektiva samt att utvecklingen går mot en ökad tillgänglighet till dessa hjälpmedel. Bedömningen är därför att användningen av dem antas öka och därmed underlätta beskattningen av vildsvinspopulationerna än mer i framtiden.
- Naturvårdsverket bedömer att det kan finnas behov av bättre möjligheter till utbildning om användning av termiska sikten vid jakt.
- Naturvårdsverket bedömer att ändringar i jaktförordningen bör utredas mot bakgrund av de förslag till förenklingar och förändringar som kommit in från länsstyrelser och intresseorganisationer avseende följande inspel:
 - minska oklarheter om möjligheten att bedriva jakt efter vildsvin när jordbruksmaskin skördar jordbruksgröda.
 - behov av att med författningstext understryka kravet på att vildsvinsjägare väl känner till omgivningarna, innan elektrooptik samt belysning används som jaktmedel.
 - när termiska sikten ska vara tillåtna vid jakt efter vildsvin.
 - att förtydliga författningstexten med lydelsen ”i nära anslutning till jaktvapnet”.
- Naturvårdsverket bedömer att regleringen av hur belysning och elektrooptik får användas som jaktmedel mer ändamålsenligt borde samlas på ett ställe, antingen i Naturvårdsverkets föreskrifter om vapen, vapentillbehör och ammunition vid jakt (NFS 2023:8) eller i jaktförordningen (1987:905).

I uppdraget om att överväga om ytterligare hjälpmedel behövs för att underlätta jakt har Naturvårdsverket inte analyserat användning av drönare eftersom den frågan bereds av Regeringskansliet med anledning av en framställan från Lantbrukarnas riksförbund, LRF.

Det andra deluppdraget redovisas genom en dokumentering av erfarenheter av de två typer av fångstredskap, Pig Brig Trap System och en modifierad version av Panthera Multitrap, som båda användes i samband med utbrottet av afrikansk

svinpest (ASF) i Fagersta. Erfarenheterna har samlats in genom intervjuer med de personer som använde fångstredskapen i praktiken. I uppdraget ingick inte analys eller utvärdering av de dokumenterade erfarenheterna.

I uppdraget har Naturvårdsverket samverkat med ett flertal länsstyrelser och ett antal berörda intresseorganisationer. Vi är tacksamma för att många organisationer och personer lagt tid på att besvara på enkäter och delta i intervjuer.

1. Uppdraget och dess genomförande

1.1 Uppdraget

Naturvårdsverket, fick den 22 februari 2024 i uppdrag (LI2023/00533 (delvis) LI2023/03398 (delvis) LI2024/00452) att:

1. Analysera de tekniska hjälpmedel som enligt 14 a § jaktförordningen (1987:905) är tillåtna vid jakt efter vildsvin och överväga om det finns behov av ytterligare hjälpmedel för att underlätta jakt efter vildsvin,
2. dokumentera erfarenheter av de fångstredskap som användes i samband med utbrottet av Afrikansk svinpest (ASF) i Fagersta enligt Naturvårdsverkets beslut den 19 september 2023 (NV-06530-23),
3. redovisa förslag på möjliga åtgärder för att öka incitamenten att bedriva vildsvinsjakt,
4. utifrån pågående arbete ta fram underlag för bedömning av behovet av att minska vildsvinsstammen lokalt eller regionalt och ta fram en åtgärdsplan för genomförande, samt
5. ta fram en metod för populationsuppskattning av vildsvinspopulationen i Sverige.

Naturvårdsverket ska vid genomförandet av uppdraget inhämta synpunkter från länsstyrelserna, Statens jordbruksverk och andra relevanta myndigheter och aktörer.

Naturvårdsverket ska senast den 30 juni 2024 lämna en redovisning av de två förstadeluppdragen om att analysera tekniska hjälpmedel respektive att dokumentera erfarenheter av fångstredskap, till Regeringskansliet (Landsbygds- och infrastrukturdepartementet).

I den här skrivelsen redovisas deluppdragen om att analysera tekniska hjälpmedel och om att dokumentera erfarenheter av fångstredskap (punkt 1 och 2 ovan). Beslut om denna skrivelse har fattats av Naturvårdsverkets generaldirektör Björn Risinger den 20 juni 2024.

1.2 Genomförande

Uppdraget har genomförts i projektförmedel med en arbetsgrupp och styrgrupp samt projektledning från Naturvårdsverket. Arbetsgruppen har bestått av företrädare för Naturvårdsverkets Viltförvaltningsenhet och Viltanalysenhet.

Regeringsuppdragsenheten har stått för projektledning. Utöver arbetsgruppen har projektet fått stöd av jurister och annan expertis inom Naturvårdsverket.

1.2.1 Metod för genomförandet

I uppdragets del 1 om tekniska hjälpmedel har uppdraget genomförts genom en kartläggning genom intervjuer och enkäter som därefter analyserats.

Samverkan har varit viktigt i deluppdraget. De aktörer som har deltagit har bidragit med erfarenhet och perspektiv från olika håll och synvinklar. En gruppintervju har hållits med ett flertal länsstyrelser som har vildsvinspopulationer i sitt län.

Enkät svar har kommit från följande aktörer:

- Lantbrukarnas riksförbund
- Sveriges Jordägareförbund
- Jägarnas Riksförbund
- Svenska Jägareförbundet
- Viltmästareförbundet
- Enskilda jägare

De intresseorganisationer som besvarat Naturvårdsverkets enkät har också varit behjälpliga med att förmedlat kontakter till enskilda jägare, som också besvarat en för dem utformad enkät. Syftet med detta var att nå jägare med stor kunskap och erfarenhet av jakt i mörker, men samtidigt varierande erfarenheter utifrån geografier, olika tekniska hjälpmedel och andra aspekter.

Även Sveriges lantbruksuniversitet har beretts tillfälle att besvara Naturvårdsverkets enkät men inte gjort så under den begränsade tid som stod till buds.

I uppdragets del 2, om fångstredskap, har uppdraget genomförts genom att först kontakta Statens jordbruksverk i egenskap av ansvarig myndighet för att bekämpa epizootisjukdomar och Svenska Jägareförbundet som använt fångstredskapen. En gruppintervju har därefter hållits med en representant för Svenska Jägareförbundet samt två jägare som verkställt smittskyddsavlivningen i Fagersta på uppdrag av Statens jordbruksverk. Även Statens jordbruksverk har beretts möjlighet att delta men valde att hänvisa till ovan nämnda representanter.

Erfarenheterna av de fångstredskap som användes i samband med utbrottet av afrikansk svinpest (ASF) i Fagersta har dokumenterats i form av sammanställning av genomförd gruppintervju och redovisas i kapitel 5 i denna skrivelse.

1.3 Utgångspunkter och avgränsningar

Av uppdragsbeskrivningen framgår följande:

Regeringen beslutade den 28 mars 2019 genom ändring i jaktförordningen att elektronisk bildförstärkare, elektronisk bildomvandlare, värmekamera eller rörlig belysning får användas i nära anslutning till jaktvapnet vid jakt efter vildsvin. Termiska sikten får dock endast användas vid jakt i öppen terräng eller vid åtelplatser. Naturvårdsverket ska analysera hur dessa hjälpmedel har fungerat i praktiken och överväga om det finns behov av ytterligare hjälpmedel eller justeringar i bestämmelsen för att underlätta jakt

efter vildsvin.

Naturvårdsverket ska även dokumentera erfarenheter utifrån användningen av fångstredskap som användes vid jakt efter vildsvin vid utbrottet av afrikansk svinpest i Fagersta och framför allt användningen av fångstredskapet Pig Brig Trap System.

Av uppdragsbeskrivningen framgår att arbetet avseende deluppdrag 1 i första hand ska utgå från att analysera befintliga tekniska hjälpmedel. I uppdragsbeskrivningen framgår också att Naturvårdsverket ska överväga om det finns behov av ytterligare hjälpmedel för att underlätta vildsvinsjakt. Under den begränsade uppdragstiden har några författningsändringsförslag inte tagits fram för denna del av uppdraget utan endast överväganden.

Frågeställningar om drönare som hjälpmedel vid vildsvinsjakt ingick inte i detta uppdrag. Den frågan bereds¹ av Landsbyggs- och infrastrukturdepartementet, som svar på en framställan från Lantbrukarnas riksförbund, LRF. Denna avgränsning framkom i uppdragsdialogen med departementet den 5 april.

Av uppdragsbeskrivningen framgår även avgränsningar avseende deluppdrag 2 om fångstredskap. Dokumentationen avser endast erfarenheter utifrån användningen av de fångstredskap som användes vid jakt efter vildsvin vid utbrottet av afrikansk svinpest i Fagersta. I detta avseende handlar det inte om jakt enligt jaktlagstiftningen utan om smittskyddsavlivning med jaktliknande metoder vilket är en insats som genomförs med stöd av epizootilagen. Uppdraget omfattas inte av analys eller utvärdering av de dokumenterade erfarenheterna utifrån användningen av dessa fångstredskap. Vidare omfattas uppdraget inte av typgodkännande av fångstredskap, ej heller översyn eller ändring av Naturvårdsverkets föreskrifter om typgodkännande av fångstredskap (NFS 2013:13).

1.4 Definitioner

Med ”elektrooptik” avses i det följande de tekniska hjälpmedel som utöver belysning tas upp i 14 a jaktförordningen (1987:905), såsom elektronisk bildförstärkare och värmekamera.

¹ Remiss av promemorian: Användning av drönare för att söka efter vildsvin vid jakt samt utökade möjligheter till skydds jakt efter vildsvin. LI2024/01211.

2. Bakgrund – om vildsvin och jakt

2.1 Vildsvins uppträdande i tid och rum

Vildsvin har utvecklat komplexa strategier för hur de rör sig i landskapet. Liksom andra bytesdjur väljer vildsvin habitat och färdväg utifrån risker för predation. Anpassning sker både i tid och rum. Tidsmässigt sker detta på två skalor; under dygnet och under året. För att undvika rovdjur anpassar vildsvin sitt beteende efter dygns- och säsongsvariationer. Det kan exempelvis bestå i att öka aktiviteten under dygnets mörka timmar eller att under jaktsäsongen i högre grad undvika områden där det bedrivs jakt.^{2 3}

2.2 Ljusets inverkan på traditionell vildsvinsjakt

Vid vakt- och smygjakt efter vildsvin i Sverige med traditionella optiska riktmedel, så kallade kikarsikten, är ljusförhållandena en faktor att ta hänsyn till i jakten. Ljusförhållandena är ständigt föränderliga. Dels beroende på variationen av dagslängd över året. Dels som en följd av väderförhållande, månfas och marktäckets ljusförhållanden. Det senare påverkas bland annat av förekomst av snötäcke, markfrost, skuggande skogsbryn samt mark- och vegetationsfärgsättning.

Vildsvin är generellt mer aktiva den tid på året när nätterna är korta, vilket bidrar till dagaktivitet. En studie genomförd på vildsvin i nordöstra Tyskland, i närheten av Hamburg, visade att cirka 25 procent samt cirka 29 procent av dygnets aktivitet skedde från soluppgång till solnedgång under maj respektive juni månad.⁴

När dessa faktorer läggs ihop i olika kombinationer uppstår tillfällen under årets alla månader då ljusförhållandena möjliggör att smyg- och vaktjakt efter vildsvin kan bedrivas, med hjälp av kikarsikte.

² Morell K. et al. 2014. Towards understanding wild boar *Sus scrofa* movement: a synthetic movement ecology approach.

³ Johann F. et al. 2020. Variability of daily space use in wild boar *Sus scrofa*.

⁴ Keuling O. et al. 2008. How does hunting influence activity and spatial usage in wild boar *Sus scrofa* L.?

2.3 Jaktens påverkan på vildsvins rörelsebetende och habitatval

Generellt undviker vildsvin till viss del urbana miljöer som vägar och bebyggelse i dagsljus. När det gäller jaktutövningens inverkan på vildsvinens aktivitet ger forskningen ingen entydig bild. Faktorerna bakom vildsvinens aktivitet är många och svåra att hålla isär. De resurser som olika habitat ger i form av skydd, föda, vatten och reproduktion påverkar. Likväl som till exempel vildsvinets ålder och kön samt rådande väderförhållanden. Även graden av intensitet på jaktutövningen påverkar vildsvinens beteende.

Två typer av respons tycks dock utlösas hos vildsvin vid jaktsituationer. Antingen att vildsvinen minskar sin aktivitet för att undgå upptäckt eller att de ökar sin aktivitet genom att fly. En svensk studie visar att olika typer av jakt ger olika påverkan på vildsvins beteende. Smyg- och vaktjakt ledde till att vildsvinen höll sig mer stilla för att undgå upptäckt. Medan drevjakt med vildsvinshundar ökade både förflyttningarna samt tid som tillbringas i skyddande vegetation och på odlad mark för födoinslag, jämfört med innan jakten. Detta är en effekt av vildsvinens beteende att hålla sig undan upplevda risker. Drevjakt med hund innebar som nämnt större förflyttningar och däribland också utanför hemområdena, jämfört med den minskade aktivitet som vakt- och smygjakt gav.^{5 6}

2.4 Storlek på vildsvinspopulationen

Naturvårdsverket uppskattar i dagsläget antalet vildsvin i Sverige utifrån beräknad avskjutning, utförda trikinprov och viltolyckor gällande vildsvin. Det ger en trend över vildsvinspopulationens utveckling. Dessa kurvor når samtliga en topp vid jakt- och kalenderår omkring år 2020.^{7 8 9} Åren därefter viker kurvan av nedåt mot lägre nivåer av vildsvin, se Figur 1 och Figur 2. Därav bedömer Naturvårdsverket att populationen minskat sedan nämnda topp, sett över vildsvinens hela utbredningsområde i landet.

Viltolyckornas numerär påverkades av pandemin. En lägre trafikvolym till följd av restriktioner, och till exempel hög grad av distansarbete, gav relativt färre viltolyckor under framför allt år 2020 och 2021. Något som också ska tas i beaktande i trenden över antalet viltolyckor med vildsvin under åren därefter.¹⁰

⁵ Keuling O. et al. 2008. How does hunting influence activity and spatial usage in wild boar *Sus scrofa* L.?

⁶ Thurjell et al. 2012. Effects of hunting on wild boar *Sus scrofa* behaviour.

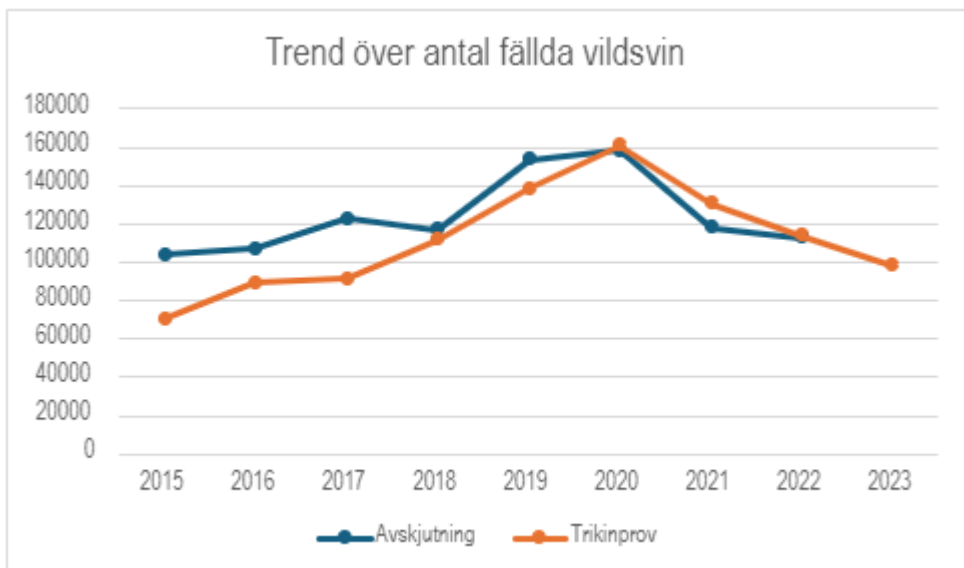
⁷ Svenska Jägareförbundets Viltövervakning och viltdata.se

⁸ Antalet trikinprov undersökta på krediterade lab i Sverige. Källa: Statens Veterinärmedicinska Anstalt

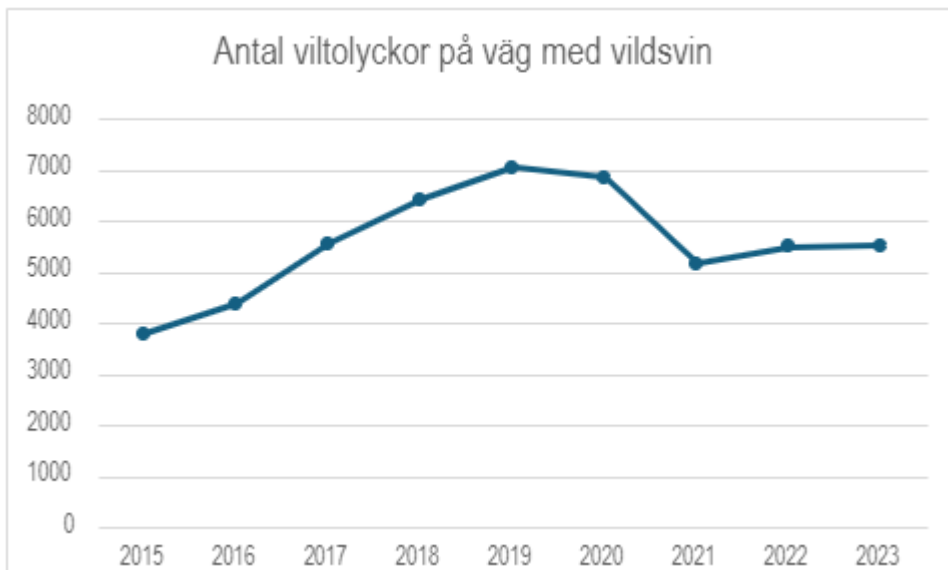
⁹ Antalet trafikolyckor med vildsvin i Sverige. Källa: Nationella viltolyckorrådet och viltolycka.se

¹⁰ Redogörelse för utveckling av viltolyckor med mera Trafikverket 2022.

Möjligen gav också pandemin under början av 2020-talet jägare i allmänhet mer möjlighet att bedriva jakt efter vildsvin, vilket då kan ha bidragit till en ökad avskjutning.

Figur 1. Beräknat antal fällda vildsvin (per jaktår) respektive utförda trikinprov (per kalenderår) på nationell nivå under åren 2015–2023. Källor: www.viltdata.se samt www.sva.se.

Figur 2. Antal viltolyckor med vildsvin på väg som hanterats av eftersöksjägare under åren 2015–2023 på nationell nivå. Källa: www.viltolycka.se.

3. Tekniska hjälpmedel vid jakt efter vildsvin – resultat och analys

I detta kapitel presenteras resultaten från den intervju- och enkätstudie som genomförts. Intervjuer och enkätfrågor har fokuserat på för- och nackdelar med hjälpmedel som tillåts idag, eventuella behov av ytterligare tekniska hjälpmedel samt etik- och säkerhetsaspekter. Vi har även ställt frågor om det finns behov av ändringar avseende jaktförordningen 14 a § samt bett om förslag på andra åtgärder som kan öka incitamenten att bedriva vildsvinsjakt.

Naturvårdsverket har intervjuat tio länsstyrelser gällande de frågeställningar om tekniska hjälpmedel som regeringsuppdraget omfattar. Intervjuerna har fokuserat på för- och nackdelar med de idag tillåtna hjälpmedlen. Vi har även ställt frågor om dessa hjälpmedel är tillräckliga eller om ytterligare hjälpmedel behövs för att minska vildsvinstammen, och om förordningen.

Deltagande länsstyrelser har varit Halland, Jönköping, Kalmar, Skåne, Stockholm, Södermanland, Västmanland, Västra Götaland, Örebro och Östergötland. Intervjuerna har genomförts digitalt. Länsstyrelsen i Uppsala län besvarade frågorna skriftligt via e-post. Dessutom har de fem intresseorganisationerna Lantbrukarnas riksförbund, Sveriges Jordägareförbund, Jägarnas Riksförbund, Svenska Jägareförbundet och Viltmästareförbundet besvarat en enkät om de frågeställningar som uppdraget omfattar.

Kapitlet avslutas med en bedömning av om dessa hjälpmedel är tillräckliga eller om ytterligare hjälpmedel behövs för att minska vildsvinstammen.

3.1 För- och nackdelar med de hjälpmedel som tillåts idag – sammanfattning av intervju- och enkätsvar

Enligt jaktförordning (1987:905) har bildförstärkande riktmedel, termiska sikten, och belysning som möjliggör skottlossning varit tillåtna att använda vid jakt efter vildsvin sedan den 15 maj 2019.

Följande lydelse i jaktförordningen 14 a § reglerar detta:

Elektronisk bildförstärkare, elektronisk bildomvandlare, värmekamera eller rörlig belysning får användas i nära anslutning till jaktvapnet vid jakt efter vildsvin.

Termiska sikten får dock endast användas vid jakt i öppen terräng eller vid åtelplatser.

Nedan sammanfattas resultaten från intervjuerna och enkätstudien. Sammanfattningarna är inte exakta citat utan Naturvårdsverkets summering av de lämnade svaren där likartade svar redovisas tillsammans.

3.1.1 Riktmedel med elektrooptik

Behov av elektrooptik är geografiskt varierande och lyfts framför allt lokalt som ett bidrag till vildsvinsförvaltningen och en förutsättning för att framgångsrikt kunna förvalta vildsvinsstammen samt för att skydda grödor. Det åskådliggjordes bland annat av antalet ansökningar till länsstyrelser innan hjälpmedlen blev allmänt tillåtna. Bedömningen är att jakten blivit långt mycket mer effektiv och att de elektrooptiska riktmedlen är den avgörande faktorn som föranlett den kraftiga reduktion av vildsvinsstammen som upplevs på de flesta håll sedan regelverket infördes, även fast det såklart finns flera andra faktorer som spelar in.

Effekterna av detta varierar och på lokal nivå bedöms effekten synas ännu tydligare än på nationell nivå. Hjälpmedlen är så pass effektiva att det på vissa ställen rapporteras om att vildsvinen lokalt mer eller mindre tagits bort helt. Fler vildsvin skjuts nattetid vilket har gjort att i en del områden har stammen minskat så mycket att det inte finns utrymme för till exempel gemensamhetsjakter på vildsvin. Bland annat framförs det att vid flera mindre fastigheter, där vildsvinen varit en tillgång som jaktvilt tidigare, har det varit minskande antal jakter och minskad avskjutning. Även en utveckling mot specialiserade jägare som hjälper lantbrukare att minska skador i grödor har uppkommit som en effekt. Nämnts görs också att en ökad jakt nattetid kan ändra vildsvinens beteende så att de kanske blir mer aktiva på dagtid.

Bedömningen är att behoven av hjälpmedlen kvarstår. Viktigt att notera som en negativ effekt är att det framkommit att mörkerriktmedel används frekvent bland några individer för att skjuta viltarter som riktmedlen inte är tillåtna för. Med andra ord noteras en uppluckring av jaktetik och regelefterlevnad där en liten men ökande andel jägare missbrukar dessa hjälpmedel på otillåtna sätt samt för otillåtna arter. Detta är en utveckling som organisationer, myndigheter och politiker tillsammans har ett ansvar för att motverka.

Vidare lyfts det att frågan om användandet av nattsikten även bör beaktas ur ett djuretiskt perspektiv. Vad blir konsekvensen av ständig störning under dygnets mörka timmar? Effekterna av detta är idag okända.

Tabell 1. Sammanfattning av intervju- och enkätsvar från länsstyrelser och intresseorganisationer avseende fördelar och nackdelar med riktmedel med elektrooptik vid vildsvinsjakt, samt inkomna förslag. Sammanfattningen är inte exakta citat utan Naturvårdsverkets summering av de huvudsakliga svaren där likartade svar redovisas tillsammans.

Fördelar med elektrooptik	Sammanfattade svar från
<p>Kan förenkla och bidra till en mer säker och etisk vildsvinsjakt i mörker, om den används på rätt sätt (till exempel avgöra vildsvins storlek, kön samt att avlossa säkra skott). Utan möjlighet till nattsikten skulle jakten ske under sämre förutsättningar såväl etiskt som säkerhetsmässigt (till exempel säkrare att lossa skott när man ser hus, fordon, andra djur etcetera tydligt i kulbanans förlängning).</p>	<p>Länsstyrelsen, Sveriges Jordägareförbund, Lantbrukarnas Riksförbund, Viltmästareförbundet</p>
<p>Ökade möjligheter att bedöma vad det är för kategori av vildsvin, alternativt lättare att upptäcka flera djur som annars är svåra att upptäcka i högre vegetation och därmed skjuta rätt djur ur en grupp.</p>	<p>Länsstyrelsen, Lantbrukarnas Riksförbund, Svenska Jägareförbundet</p>
<p>Ökad effektivitet i beskattningen av vildsvinsstammarna. Färre timmar per skjutet vildsvin och totalt sett fler fällda vildsvin. Ett komplement till annan jakt, förenklar vildsvinsjakt i mörker. Gör det lättare att hitta djuren och enklare att skydda grödor. Bidrar till fler skottillfällen samt förmågan att avlossa ett lugnt och säkert skott utan stress.</p>	<p>Länsstyrelsen, Sveriges Jordägareförbund, Lantbrukarnas Riksförbund, Viltmästareförbundet</p>
<p>Fördelaktigt att användning av belysning vid skottlossning i mörker kan undvikas.</p>	<p>Länsstyrelsen, Sveriges Jordägareförbund</p>
<p>En teori är att vildsvin som beskjuts i totalt mörker utan att kunna koppla faran varken till en människa eller en ljuskägla sammankopplar faran till platsen, vilket är ett väldigt bra resultat vid skyddsjakt.</p>	<p>Lantbrukarnas Riksförbund</p>
Nackdelar med elektrooptik	Sammanfattade svar från
<p>Risk för att fälla fel djur.</p>	<p>Länsstyrelsen</p>
<p>Svårigheten i att bedöma kulfång och/eller avstånd under jakten, exempelvis att det är utmanande med avståndsbedömning i de fall som avståndsmätare ej är inbyggt i optiken. Detta leder många gånger till skott på för långa håll, vilket i sin tur kan leda till eftersök och utökat lidande för vildsvinen. Inspel avseende avståndsbedömningen är även att det finns bra hjälpmedel att ta till, samt att jaga med elektrooptik ställer samma krav som vid all jakt: att skottet är noga övervägt säkerhetsmässigt. Dock är parametrarna annorlunda vilket kräver insikt och ansvarstagande.</p>	<p>Länsstyrelsen, Lantbrukarnas Riksförbund, Svenska jägareförbundet</p>
<p>Ev. svårighet att tolka siktesbilden beroende på siktets prestanda eller förutsättningar i övrigt. Till exempel kan den visuella bilden i nattsiktet vara missvisande om hur säkert ett skott är i en given situation, vilket kan leda till farliga skott alternativt risk för felskjutningar.</p>	<p>Länsstyrelsen, Sverige jordägareförbund, Viltmästareförbundet</p>

Under vissa väder- eller temperaturförhållanden kan det i termiska sikten vara svårt att urskilja varma element i bakgrunden, som människor, djur eller bostäder.	Länsstyrelsen
Möjligheterna till skytteträning med termiska sikten är små, jämfört med inför annan jakt.	Länsstyrelsen
Nattsikten kan vara så pass effektivt att fokus flyttas från att minska skador till antalet fällda individer. Utvärdering av jaktens effekt för att minska skador blir då inte det centrala.	Sverige jordägareförbund
Risker med ett mer utbrett ägande och användande av dessa tekniska hjälpmedel är ökad olaglig jakt. Dels på arter som inte är lovliga med denna teknik. Dels jakt på mark utan jakträtt. När belysning används syns jägarna betydligt mer i landskapet, jämfört med när elektrooptik används. Ett annat exempel är otillåtet användande av fordon vid jakten, där utövaren använder bil och mörkerhjälpmedel för att söka efter vilt.	Sverige jordägareförbund, Svenska jägareförbundet
Bedömer att felskjutningar har ökat, exempelvis i form av tamdjur samt att kulingförande suga fällt då man inte lokaliserat smågrisar före skott mot vuxet vildsvin i hög vegetation. Att felskjutningar ökat bedöms vara kopplat till att en högre andel vildsvin skjuts i mörker jämfört med i dagsljus. Om man i stället endast ser till jakt i mörker är inte felskjutningsrisken högre med elektrooptik, snarare tvärt om. Förbundet har även noterat ett ökat antal tillbud avseende jaktolyckor. Vid dessa händelser tenderar jägare som saknar svensk jägarexamen vara kraftigt överrepresenterade. När jakten bedrivs i totalt mörker och jägaren saknar kunskap om landskapsbilderna så blir det farligt. Med andra ord är det viktigt att veta hur det ser ut i dagsljus för att kunna identifiera kulfång, säkra vinklar och så vidare för att kunna avlossa ett säkert skott.	Svenska jägareförbundet
Inom vissa geografier har en så pass kraftig överbeskattnings skett att vildsvinen mer eller mindre försvunnit. Enligt förbundets uppfattning är det inte en önskvärd effekt att vildsvinen riskerar att försvinna helt från större områden.	Svenska jägareförbundet
En ökad jakt nattetid kan möjligtvis ändra vildsvinens beteende så att de kanske blir mer aktiva på dagtid	Viltmästareförbundet
Förslag	Sammanfattade svar från
Funderar på om prestandakrav på sikten kunde bidra på ett bra sätt till ökad säkerhet.	Länsstyrelsen
Med anledning av att Förbundet har noterat ett ökat antal tillbud avseende såväl jaktolyckor som felskjutningar av exempelvis tamdjur, så uppmanar Förbundet Naturvårdsverket att överväga om behov finns för att införa någon form av utbildningskrav för att få använda mörkerriktmedel vid jakt.	Svenska jägareförbundet

3.1.2 Belysning

Rörlig belysning förenklar jakt efter vildsvin i mörker vid åteljakt och i växande gröda. Innan belysning blev tillåtet kom många ansökningar till länsstyrelserna om

att få använda belysning i samband med jakt vilket ger en indikation på att det var efterfrågat.

Jämfört med elektrooptik har belysning dock begränsningar i form av att man bara kan se det område som är upplyst och därmed inte får samma överblick som med elektrooptik.

Tabell 2. Sammanfattning av intervju- och enkätsvar från länsstyrelser och intresseorganisationer avseende fördelar och nackdelar med belysning som hjälpmedel vid vildsvinsjakt. Sammanfattningen är inte exakta citat utan Naturvårdsverkets summering av de huvudsakliga svaren där likartade svar redovisas tillsammans.

Fördelar	Sammanfattade svar från
Belysning som möjliggör skottlossning i mörker är billigare än elektrooptik.	Länsstyrelsen, Jägarnas riksförbund, Lantbrukarnas Riksförbund
Belysning underlättar köns- och storleksbestämning.	Jägarnas riksförbund, Sverige jordägareförbund
Belysning blir också gångbart på platser där termiska sikten inte är tillåtna.	Länsstyrelsen
Belysning kan användas som metod för att i mörker skrämja vildsvin från gröda.	Länsstyrelsen, Sverige jordägareförbund, Jägarnas riksförbund, Svenska jägareförbundet
Belysning har säkerhetsmässiga och brottsförebyggande fördelar eftersom lampor syns mer och medvetandegör allmänheten om att något pågår.	Svenska jägareförbundet, Lantbrukarnas Riksförbund
Nackdelar	Sammanfattade svar från
Att tända upp belysning gör ofta viltet oroligt vilket kan leda till ökad skadeskjutningsrisk till följd av snabba och i värsta fall dåliga skott.	Sverige jordägareförbund, Svenska jägareförbundet,
En tänd lampa kan försvåra jakten eftersom vildsvin som blivit påskjutna med lampa lär sig att det innebär fara.	Sverige jordägareförbund, Jägarnas riksförbund, Viltmästareförbundet
Även vid jakt med belysning finns risken att det används på ett förbjudet sätt vad gäller i samband med användning av motorfordon eller i samband med jakt efter arter som inte är tillåtna.	Svenska jägareförbundet
Belysning ger inte lika bra överblick som elektrooptik kring hur många djur eller vilka sorters djur som man har framför sig.	Lantbrukarnas Riksförbund

3.2 Vad olika aktörer anser om behov av ytterligare tekniska hjälpmedel

3.2.1 Inget behov av fler hjälpmedel i dagsläget

Svenska jägareförbundet och Viltmästareförbundet anser att nu tillåtna hjälpmedel mer än väl räcker för att begränsa och vid behov reducera vildsvinsstammen. Populationsutvecklingen de senaste åren, sedan denna typ av utrustning tilläts, talar för sig själv. Även 10 av de 11 tillfrågade länsstyrelserna anser att nu tillåtna hjälpmedel är tillräckligt för förvaltning av vildsvinspopulationerna.

Viltmästareförbundet framhåller att det i princip redan är jakt året runt och dygnet runt, med snart sagt alla möjliga typer av hjälpmedel. Vid en ytterligare minskning av stammen önskar man som förbund att man har detta i åtanke då man ser över jakttiderna nästa gång.

3.2.2 Fångstredskap

Fångstredskap lyfts som en möjlighet av några länsstyrelser. En länsstyrelse framhåller att jaktetiken måste upprätthållas varför exempelvis Pig Brig Trap System inte är gångbar. En annan länsstyrelse är negativ till fångstredskap för vildsvin, eftersom stressen på viltet tycks bli hög. Det gör att en vilthanteringsanläggning i länet inte tar emot fällfångade vildsvin.

Sveriges jordägareförbund menar att ändamålsenliga fångstredskap bör tidsbegränsat kunna tillåtas vid särskilda behov. Till exempel på tätortsnära lokaler eller vid dokumenterat extremt stora skadenivåer och när annan jakt inte är möjlig. Dock förutsatt att fångstmedlet inte stressar vildsvinen. Fångstmedlet ska vara tillståndspliktig och innefatta krav på utbildning.

3.2.3 Söka efter och jaga vildsvin från motorfordon

Ett önskemål, från en länsstyrelse, är att sökande efter vildsvin med motorfordon vore tillåtet för att förebygga skador på gröda, exempelvis i form av bestämmelse i jaktförordningens bilaga 4 ”jakt på enskilda initiativ”.

Sveriges jordägareförbund menar att det bör bli möjligt att få tidsbegränsade tillstånd att uppsöka och skjuta vildsvin från motorfordon vid skydds jakt, om särskilda behov föreligger. Det bör dock vara tillståndspliktigt och kombineras med krav på utbildning. Jägarnas riksförbund och Lantbrukarnas riksförbund föreslår att användning av bil för att söka av fält efter vildsvin bör tillåtas men föreslår inte att det ska bli tillåtet att skjuta från bil. Att åka och spana av fält efter vildsvin skulle spara mycket tid och sannolikt också skydda grödor.

3.3 Olika aktörers synpunkter på jaktförordningen 14 a §

3.3.1 Inga synpunkter på regelverket

Sveriges jordägareförbund, Svenska jägareförbundet och Viltmästareförbundet menar att dagens regelverk varken försvårar eller förhindrar jakt efter vildsvin med hjälp av belysning eller elektrooptik, och har inga synpunkter.

Viltmästareförbundet påpekar dock att nya tekniska hjälpmedel utvecklas hela tiden och att man säkert kommer behöva se över detta framgent.

3.3.2 Användning av termiska sikten

En länsstyrelse har erfarenhet av att ”i nära anslutning till jaktvapnet” är svårtolkat både för jägare och jurister. Att bara uttrycka ”... får användas vid jakt efter vildsvin” skulle öka tydlighet och förståelse.

En annan länsstyrelse förordar formuleringar likande dem i NFS 2023:8: *”Kulgevär med mörkersikte och termiskt sikte får användas vid jakt efter vildsvin. Vid sådan jakt får termiskt sikte användas i öppen terräng, vid åtelplats eller annan känd skjutplats.”*

Jägarnas riksförbund menar att sikten med elektrooptik samt rörlig belysning borde få användas för allt vilt som är lovligt att jaga på natten. Samt att de också får användas dagtid på allt vilt. Dessutom att begränsningen för termiska sikten tas bort, så de inte endast får användas i öppen terräng och vid åtlar.

Jägarnas riksförbund förslår därmed:

”14 a § Elektronisk bildförstärkare, elektronisk bildomvandlare, värmekamera eller rörlig belysning får användas i nära anslutning till jaktvapnet vid jakt.”

Lantbrukarnas riksförbund menar också att användning av termiska sikten inte bör inskränkas mer än andra elektrooptiska riktmedel.

3.4 Annat som lyfts i intervju- och enkätsvar

Ytterligare aspekter som lyfts i intervju- och enkätsvar av några organisationer eller myndigheter:

Att träning av jaktskytte med termiska sikten är besvärligt. Dels eftersom tillgång till träning i mörker är begränsad, dels eftersom målet behöver vara varmare än omgivningen.

Elektrooptiska riktmedel används ibland illegalt på arter de inte är tillåtna för eller tillsammans med illegal användning av motordrivna fordon.

Elektrooptiska riktmedel riskerar att leda till ökad grad av illegal jakt på arter och med hjälp av motorfordon och på mark utan jakträtt.

3.5 Slutsats från intervjuer- och enkäter om hjälpmedel vid jakt

Sammantaget är vår slutsats från intervju- och enkätstudien att:

- Behov av elektrooptiska riktmedel finns i den lokala förvaltningen av vildsvin.
- Ytterligare hjälpmedel för jakt av vildsvin behövs inte.
- Jakten efter vildsvin har effektiviserats genom elektrooptiska riktmedel.
- Elektrooptiken underlättar både skottplacering och att rätt individ fälls sett ur förvaltnings-, legal och jaktetisk synpunkt, om den används på rätt sätt.
- Belysning är inte minst av kostnadsskäl fortsatt ett viktigt hjälpmedel.
- Jakt i mörker, inte minst med elektrooptik, kräver god lokalkännedom av säkerhetsskäl.
- Det finns en risk att användningen av elektrooptiska hjälpmedel bidrar till att etiken luckras upp och att den missbrukas i form av illegal jakt.

3.6 Analys av behovet av tekniska hjälpmedel för att underlätta jakt efter vildsvin

Termiska sikten har visat sig ge högre jaktlig effektivitet, jämfört med jakt bedriven på dygnet när konventionella sikten vanligen är användbara. Det visar erfarenheter från jakt efter guldschakal i Kroatien samt introducerad hjort (*Cervus unicolor*) i Australien. Även om det för närvarande inte finns några studier på detta gällande vildsvin i Sverige, talar den samlade erfarenheten för att så är fallet även för vildsvin. Det är dessutom logiskt ur biologisk synvinkel. Det vill säga om mörker, sett ur vildsvins perspektiv, är ett skydd mot rovdjur så kommer vildsvinen att använda mörkret som ett skydd.

Vildsvin är tryggare i svagare ljus. Sannolikt främst för att mörkret minskar risken att bli upptäckt eller störd av rovdjur. Därför minskar vildsvinens vaksamhet i mörker, jämfört med under ljusare förhållanden.

Som en effekt av detta besöker vildsvin i mörker ofta habitat som de undviker i dagsljus.^{11 12 13}

Termiska sikten skapar nya möjligheter att finna vildsvinen i terrängen, vilket ger en ökning av jaktens effektivitet. Tekniken, att sensorn känner av en varm kropp, möjliggör att visuellt upptäcka vildsvin på stora avstånd, upptill omkring 1–2 km.

¹¹ Sprem N. et al. 2024. Factors affecting hunting efficiency in the case of golden jackal.

¹² Comte S. et al. 2022. Cost-effectiveness of volunteer and contract ground-based shooting of sambar deer in Australia.

¹³ Beauchamp G. 2007. Exploring the role of vision in social foraging: What happens to group size, vigilance, spacing, aggression and habitat use in birds and mammals that forage at night?

Vidare ger termiska sikten möjligheten att se och skjuta i totalt mörker. Och även i dimma, vilken ofta förekommer i öppen terräng, där jakt efter vildsvin för att förebygga skada oftast äger rum. Dessutom kan termiska sikten utformas mindre och smidigare. Nackdelen är att de är betydligt kostsammare och mer krävande att ställa in efter rådande förhållanden i jaktområdet, än både belysning och bildförstärkande sikten.

Ett bildförstärkande sikte har fördelen av lägre inköpskostnader och att bilden i siktet mer påminner om vanliga optiska riktmedel, så kallade kikarsikten, som jägare i allmänhet är mycket vana vid. Bildförstärkande sikten som även belyser målet är svåra att använda i dimma, eftersom fukten i luften reflekterar tillbaka utsänt ljus, vilket försämrar sikten. Det är därtill sällsynt med bildförstärkande sikten utan funktionalitet för att belysa målet som kan användas vid riktigt låga ljusnivåer.

Sammanfattningsvis effektiviserar elektrooptisk vildsvinsjakten i relation till att vildsvinen förväntar sig att mörkret skyddar dem och genom att terrängen, snabbt och över stora avstånd, kan genomsökas efter vildsvin, med hjälp av termisk teknik. Dessutom möjliggör elektrooptiska sikten att vildsvin kan fällas i totalt mörker och termiska sikten att vildsvin kan fällas i dimma och mörker.

3.6.1 Ökad användning av elektrooptiska riktmedel bland jägare

Naturvårdsverket bedömer, utifrån information från handlare av jaktoptik, att användningen av elektrooptiska riktmedel bland jägare har vuxit kraftigt efter att dessa hjälpmedel blev allmänt tillåtna vid jakt efter vildsvin i maj 2019. Omkring början av år 2023 ökade andelen sålda termiska sikten på bekostnad av bildförstärkande sikten, som en följd av förbättrad kvalitet och tillgängligare priser för termiska sikten. Samtidigt avtog tillväxttakten av mängden jägare som utrustade sig med elektrooptik.¹⁴ Detta bedömer Naturvårdsverket huvudsakligen bero på att en hög andel av dem som önskade inneha ett sådant sikte redan införskaffat detta och en allmänt lägre disponibel inkomst bland svenska hushåll samt färre jakttillfällen på grund av glesare vildsvinspopulationer.

3.6.2 Elektrooptiska riktmedel kan ha bidragit till en minskad vildsvinspopulation

Naturvårdsverket, liksom flera av de aktörer som Naturvårdsverket samverkat med inom ramen för uppdraget, bedömer att elektrooptiska riktmedel varit huvudfaktorn bakom nedgången i populationen som beskrivs i avsnitt 2.4. Tillförseln av elektrooptiska riktmedel har höjt jaktens effektivitet och nedgången i populationen stämmer väl i tid med när elektrooptik blev allmänt tillåten vid jakt efter vildsvin och började användas brett. På regional och särskilt lokal nivå kan självfallet

¹⁴ Uppgift via e-post från Astro Sweden.

elektrooptiska riktmedel haft en såväl starkare som svagare inverkan på populationernas utveckling.

Det finns täthetsberoende effekter kopplat till när på dygnet vildsvin är aktiva, enligt en studie i Nederländerna. Vildsvinspopulationer av låga tätheter är i hög grad aktiva under dygnets mörka timmar. Omvänt sprider täta populationer av vildsvin ut sin aktiva tid mer över dygnets samtliga timmar.¹⁵ Detta innebär att med framför allt termiska sikten som verktyg kan en vildsvinspopulation sänkas till lägre nivåer genom smyg- och vaktjakt, än vad som annars vore fallet. Detta eftersom även de vildsvinsindivider som endast exponerar sig utanför tät vegetation, när kompakt mörker eller dimma råder, också kan fällas.

3.6.3 Risker med ökad användning av elektrooptik

Naturvårdsverket delar bilden som ges i intervju- och enkätsvaren om att elektrooptik skapar ökade risker till illegal jakt då enskilda med sådan utrustning ser i mörker utan att synas, samt att organisationer, myndigheter och politiker tillsammans har ett ansvar för att motverka detta.

3.6.4 Analys av förslag om ytterligare hjälpmedel från intervjuer och enkätsvar

Två förslag till ytterligare tekniska hjälpmedel, för att underlätta jakten efter vildsvin, har framkommit under intervjuerna och i enkäten.

Ett förslag om att motorfordon bör bli tillåtet att använda under jakten. Det andra förslaget är att ytterligare typer av fångstredskap godkänns för att möjliggöra fångst av flera och vuxna vildsvin.

Förslagen om tillåten användning av motorfordon i jakten presenterades i några olika inriktningar. Dels att kunna söka efter vildsvin från motorfordon med hjälp av elektrooptik, dels att med hjälp av motorfordon omgående få ta sig till en plats där vildsvin observerats med hjälp av exempelvis en viltkamera. Slutligen att tillåta att om motordrivet fordon används i jordbruksarbete och avleder viltets uppmärksamhet, får jakt bedrivas om det behövs för att förebygga skada, dock inte från motordrivet fordon.

För godkännande av nya fångstredskap för vildsvin finns en befintlig procedur med typgodkännande, Naturvårdsverkets föreskrifter om typgodkännande av fångstredskap (NFS 2013:13), som kan användas och någon ändring av den bedöms inte vara nödvändig utifrån inkomna enkätsvar.

I syfte att underlätta vildsvinsjakt eller uppnå en effektiv förvaltning av vildsvin bedömer Naturvårdsverket att det inte finns behov av de ytterligare hjälpmedel, såsom förslagen om motorfordon och ytterligare typer av fångstredskap.

¹⁵ Ramirez J. I. et al. 2021. Density dependence of daily activity in three ungulate species.

4. Bedömningar av behov för att underlätta jakt efter vildsvin

4.1 Ytterligare hjälpmedel för vildsvinsjakt behövs inte

Naturvårdsverkets bedömer att ytterligare tekniska hjälpmedel för att underlätta jakten efter vildsvin inte behövs, eftersom de hjälpmedel som redan är tillåtna för användning är högeffektiva och utvecklingen går mot en ökad tillgänglighet för dessa hjälpmedel, vilket antas öka användningen av dem och därmed underlätta beskattningen av vildsvinspopulationerna än mer i framtiden.

Naturvårdsverket ser därmed inte heller något behov av att använda motorfordon för att underlätta jakt efter vildsvin.

Motivering:

- Vildsvinspopulationerna har med befintliga hjälpmedel sänkts under senare år.
- Successivt får allt fler jägare tillgång till elektrooptiska hjälpmedel, i synnerhet termiska riktmedel och kikare, vilket visat sig tillföra en högre effektivitet i beskattning av vildsvinspopulationer, jämfört med innan.¹⁶ Denna fortsatt ökande trend över jägares tillgång till elektrooptik beror av minst tre skäl:
 - 1) gradvis fler får kännedom om elektrooptik inom jakten,
 - 2) successivt sjunkande priser på elektrooptik, och
 - 3) ökade disponibla inkomster för svenska hushåll i framtiden.
- Successivt ökar jägarnas kunskap om hur de ska nyttja och handha elektrooptik, vilket ytterligare höjer dessa verktygs effektivitet.
- Successivt förbättras kvalitén på elektrooptiska kikare och riktmedel, vilket ytterligare höjer dessa verktygs effektivitet.
- Successivt ökar jägares möjligheter att även inventera vildsvin med hjälp av tekniska hjälpmedel, vilket medför att också beskattning av vildsvin underlättas. Främst åsyftas inventering med handhållen elektrooptisk kikare samt viltkamera.

Sammantaget bedömer Naturvårdsverket att utvecklingstrenden som sker, i bruket av de tekniska hjälpmedel som idag är tillåtna, leder till en successivt underlättad reglering av vildsvinspopulationerna i framtiden.

¹⁶ Uppgift via e-post från Astro Sweden AB.

Behov av att använda motorfordon i syfte att tillräckligt beskatta eller förvalta vildsvinsstammarna bedömer därför Naturvårdsverket inte finnas. Att använda motorfordon i samband med ordinarie jakt har varit strikt förbjudet sedan lång tid tillbaka och gällande alla arter i Sverige. Företeelsen innebär ett grovt jaktbrott enligt jaktlagen. Naturvårdsverket bedömer därför att skälen för att undanta vildsvinen från denna generella jaktregel skulle behöva vara betydande, och några sådana betydande skäl kan Naturvårdsverket varken se i nuläget eller att de skulle uppstå i en framtid. Därtill bör det tilläggas att tillåtande att använda motorfordon vid jakt efter vildsvin kan få effekten att illegal jakt, även på andra arter, ökar samt att tillsynen av detta försvåras.

4.2 Mer utbildning i användning av termiska sikten

Naturvårdsverkets bedömer att det finns behov av bättre möjligheter till utbildning om användning av termiska sikten vid jakt.

Motivering:

I enlighet med det som framkommit i intervju- och enkätsvar ser Naturvårdsverket att det kan finnas behov av utbildning i handhavande av termiska sikten vid träningsskytte och jakt efter vildsvin samt behov av ökade möjligheter till skytteträning med termiska sikten. Syftet med detta skulle vara att minska risken för jaktolyckor och felskjutningar i samband med användande av dessa hjälpmedel samt att stärka ett säkert, etiskt och effektivt användande av termiska kikare och riktmedel.

4.3 Utred hur och när elektrooptiska riktmedel kan användas

Naturvårdsverkets bedömer att behov av ändringar i jaktförordningen bör utredas i syfte att förenkla för jägare att förstå vad som är tillåtet, att undvika risker vid jakt efter vildsvin i mörker samt om det samtidigt bidrar till en hållbar och effektiv vildsvinsförvaltning. Exempel på bestämmelser att utreda:

- minska oklarheter om möjligheten att bedriva jakt efter vildsvin när jordbruksmaskin skördar jordbruksgröda.
- behov av att med författningstext understryka kravet på att vildsvinsjägare väl känner till omgivningarna, innan elektrooptik samt belysning används som jaktmedel.
- när termiska sikten ska vara tillåtna vid jakt efter vildsvin samt konsekvenserna och effekterna av detta.
- om författningstextens lydelse ”i nära anslutning till jaktvapnet” är den mest ändamålsenliga.

Motivering:

Dessa förslag på förenklingar och förtydliganden har förts fram till Naturvårdsverket i samband med enkäter och intervjuer länsstyrelser och intresseorganisationer avseende och bör därför utredas närmare:

Jakt efter vildsvin i samband med att en jordbruksmaskin skördar en gröda

I syfte att förebygga skada efterfrågar Lantbrukarnas Riksförbund att det ska vara tillåtet att bedriva jakt efter vildsvin i samband med att en jordbruksmaskin skördar en gröda. Idag är det oklarheter om detta är ett tillåtet sätt att bedriva jakt. Eftersom syftet med användningen av en jordbruksmaskin i denna situation inte är jakt, utan att skörda en gröda bedömer Naturvårdsverket att det finns en möjlig nytta av att möjliggöra för den enskilde att förebygga skada genom detta tillfälle till jakt. Det är dock inte föraren själv som jagar från maskinen utan en jägare vid sidan. Av vikt är också att det, till skillnad från idag, skulle bli möjligt för den enskilde att förutse om det är tillåtet eller inte att bedriva jakt under dessa förutsättningar.

Användning av termiska sikten

För att omhänderta främst säkerhets- och förvaltningsaspekter bedömer Naturvårdsverket att det finns behov att utreda hur regleringen av användning av termiska sikten kan förtydligas. Dels avseende att vildsvinsjägare ska känna omgivningarna väl innan användning av elektrooptik och belysning dels regleringen av vilka förutsättningar termiska sikten ska vara tillåtna att använda under vid jakt efter vildsvin.

Begreppet känd skjutplats bör utredas

Tillvägagångssättet för att uppnå säkerhet vid jakt i mörker är i grunden likartat oberoende om, och i så fall vilket, tekniskt hjälpmedel som används.

Säkerhetsutmaningarna skiljer sig förvisso i delar mellan hjälpmedlen, men de huvudsakliga utmaningarna behöver hanteras likartat av jägaren. Därför bör det utredas om begräsningen kan göras mer enhetlig för dessa hjälpmedel, sett ur säkerhetsperspektiv.

Vid jakt i mörker, med och utan tekniska hjälpmedel, är det viktigt att endast lossa skott på platser där risker i förväg kunnat bedömas och undvikas. Riskerna att undvika är hinder i kulbanan, osäkert kulfång, för långa avstånd och otillräckliga skottlägen, samt att fel vilt faller ur förvaltnings- eller legal synpunkt.

Den enskilde jägaren kan omhänderta ovan uppräknade risker på flera olika sätt eller kombinationer av sätt. Det främsta sättet består i besök av platsen i dagsljus.

Vid användning av elektrooptik och belysning är det särskilt viktigt att endast lossa skott vid väl kända skjutplatser eftersom kunskap om hur dessa hjälpmedel ska ställas in och tolkas varierar bland användarna och vid olika förutsättningar i jaktområdet. Dessutom kan elektrooptiken innebära att jägare med liten vana av jakt i mörker ägnar sig åt detta.

Av flera skäl bör begreppet ”känd skjutplats” definieras och införas som krav vid jakt med såväl belysning, bildförstärkande sikte och termiskt sikte.

Att understryka behovet av kända skjutplatser stöder efterlevnaden av jaktlagens 27 §: *Jakten skall bedrivas så att viltet inte utsätts för onödigt lidande och så att människor och egendom inte utsätts för fara.*

En fördel med begreppet ”kända skjutplatser” är dessutom att det används i Naturvårdsverkets föreskrifter om vapen, vapentillbehör och ammunition för jakt (NFS 2023:8) just gällande elektrooptik och jakt i mörker.

Gällande termiska sikten, som varit begränsade till jakt vid åtel samt öppen terräng, bör utredas om förändringen har någon negativ inverkan på säkerheten. Det bör även utredas hur ett uttalat krav på att jägaren väl känner till omgivningarna innan termiskt sikte används, påverkar säkerhetsutmaningarna med sådan teknik. I allmänhet och jämfört med nuvarande krav på öppen terräng och åtel.

Utvecklingen av termiska sikten är också något som gynnar säkerheten. Successivt förbättras siktenas kvalitet samtidigt som priserna sjunker. De visuella möjligheterna för jägare med termiska sikten är därmed generellt sett bättre idag, och än mer i framtiden, jämfört med när lagstiftningen trädde i kraft för mer än fem år sedan.

Termiska sikten tillåtna vid jakt i öppen terräng bör utredas

I syfte att främja en effektiv vildsvinsförvaltning bör utredas om **termiska sikten endast ska vara tillåtna i öppen terräng vid jakt efter vildsvin.**

Som tidigare nämnt effektiviserar termiska kikare och riktmedel vildsvinsjakten avsevärt. Detta genom att vildsvinen förväntar sig att de är trygga i mörker och

exponerar sig i öppen terräng, lokalisering av vildsvin i hög grad underlättas, och fällande av vildsvin i totalt mörker och dimma möjliggörs.

Tillåtlighet av termiska sikten i öppen mark bör därför samlad utredas utifrån följande effekter:

- om det väsentligt underlättar förebyggandet av skador på jordbruksmark.
- om det är fördelaktigt att inte tillåta användning av termiska sikten i skogbeklädd mark för att få både en god skadeförebyggande effekt av jakten i jordbruksmark och för att i skogen ge vildsvinen en frizon från termiska sikten. Skälet för det senare skulle vara att frizonen från detta mest effektiva tekniska hjälpmedel kan ge vildsvinen ökade möjligheter att tillgodose naturliga beteenden och födobehov och att detta dessutom kan sänka risken för att vildsvinen till exempel söker sig till nya jordbruksmarker eller i högre grad blir dagaktiva.
- Om aktuella utvecklingstrender både inom vildsvinspopulationerna och användningen av termiska sikten pekar mot att framtida behov av lokal vildsvinsbeskattning kan mötas, oaktat begränsningen till öppen terräng.
- Om värdet av termiska sikten generellt är lågt vid utövande av jakt efter vildsvin i Sverige. Både eftersom siktet endast tillhandahåller en grafisk återgivning av den verkliga miljön och för att tekniken underlättar jakten så höggradigt. Ur jaktligt hänseende skulle begränsningen av termiska sikten till öppen terräng i så fall inte innebära några försämringar att beakta. Värdet av termiska sikten ligger då huvudsakligen i att underlätta lokal förvaltning av vildsvin.

4.4 Samla detaljerad reglering av elektrooptiska hjälpmedel i antingen förordning eller föreskrift

Naturvårdsverket bedömer att regleringen av hur belysning och elektrooptik får användas som jaktmedel borde samlas på ett ställe, antingen i Naturvårdsverkets föreskrifter om vapen, vapentillbehör och ammunition vid jakt (NFS 2023:8) eller i jaktförordningen (1987:905).

Motivering:

I syfte att underlätta för den enskilde att få vetskap om gällande regler för användning av belysning och elektrooptik som jaktmedel bedömer Naturvårdsverket att dessa regler borde finnas inom samma normgivningshierarki. Idag reglerar föreskriften NFS 2023:8 hur belysning och elektrooptik får användas vid jakt efter kronhjort och dovhjort samt vid eftersök efter klövvilt. Samtidigt reglerar jaktförordningen hur belysning och elektrooptik får användas vid jakt efter vildsvin och andra arter.

5. Erfarenheter utifrån användningen av fångstredskap vid utbrottet av ASF i Fagersta

I detta avsnitt beskrivs erfarenheter av de fångstredskap som användes i samband med utbrottet av afrikansk svinpest (ASF) i Fagersta.

5.1 Kort bakgrund om utbrottet av ASF i Fagersta och fångstredskap

Den 6 september 2023 bekräftades Sveriges första fall av afrikansk svinpest (ASF) då ett utbrott konstaterades i Fagersta och Norbergs kommuner i Västmanlands län. Flera aktörer har sedan dess utfört omfattande insatser för att bekämpa utbrottet med målbilden att utrota smittan. Bland annat pågår arbete med att smittskyddsavlivna vildsvin i den smittade zonen. Smittskyddsavlivning med jaktliknande metoder innebär att det varken är fråga om jakt enligt jaktlagstiftningen eller avlivning enligt reglerna som finns för hållna djur, utan en insats med stöd av epizootilagen. Syftet är att bekämpa smittan där den finns och förhindra att den sprids vidare. Målet är att på ett systematiskt sätt avliva alla vildsvin som finns kvar i kärnområdet och kraftigt minska antalet vildsvin i den övriga delen av den smittade zonen. Vid smittskyddsavlivningen används fångstredskap och åteljakt. Jordbruksverket och Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) har tagit fram en plan för hur smittskyddsavlivningen ska gå till. Arbetet sker i samarbete mellan Jordbruksverket, SVA, Svenska Jägarförbundet och lokala jaktlag. Det är utvalda jägare som får verkställa avlivningen på ett sätt som skrämmer och stressar vildsvinen så lite som möjligt.¹⁷

Det är Naturvårdsverket som typgodkänner fångstredskap i Sverige i enlighet med Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2013:13) om typgodkännande av fångstredskap. Avgörande för godkännande är att fångstredskapet inte utsätter vilt för onödigt lidande, är säkert för människor och egendom samt att de så långt det är möjligt endast fångar de arter som fångstredskapet är avsett för.

¹⁷ [Jordbruksverket webb, afrikansk svinpest \(ASF\) - jakt, kadaversök och smittskyddsavlivning i den smittade zonen \(hämtad 2024-05-20\).](#)

Det finns två huvudtyper av godkända fångstredskap: dödande fällor (slagfällor) där djuret fångas och dödas i fångstögonblicket, och fällor för levandefångst där djuret hålls kvar antingen genom att stängas in i en bur eller i ett nät, eller hålls fast av en snara. Vilka redskap som är godkända framgår av förteckningen över godkända fångstredskap på Naturvårdsverkets webbsida.¹⁸

5.2 Dokumenterade erfarenheter av fångstredskapen

Två typer av fångstredskap användes i samband med afrikansk svinpest (ASF) i Fagersta: Pig Brig Trap System och en modifierad version av Panthera Multitrap. I följande kapitel dokumenteras erfarenheterna av respektive fångstredskap. Några delar av dokumentationen är dock oberoende av typ av fångstredskap varför de sammanfattas inledningsvis i detta kapitel.

Åtling har skett dagligen i fångstredskapen, i huvudsak med bröd men även med majs och ibland äpplen. Fångstredskapen började användas vid slutet på oktober och under majoriteten av användningsperioden var det snö på marken vilket kan ha påverkat vildsvinens benägenhet att gå till åtlarna. Erfarenheter från fångstredskapens effekter under barmarksförhållanden saknas därmed.

Fångstredskapen har varit placerade både innanför och utanför det så kallade kärnområdet i Fagersta och flest vildsvin har fångats innanför kärnområdet. Fångst övervakades med kamera försedd med rörelsedetektor som fungerade som larm. Batteribyte gjordes var tredje dag. Både vuxna och årsgrisar fångades, dock inga kulingar eftersom fångstredskapet använts under höst och vinter.

Vid fångst upplevdes vildsvinen som stressade i olika grad, mer om detta framkommer i dokumenteringen nedan avseende erfarenheter för respektive fångstredskap. Gemensamt är dock att vildsvinen upplevdes som mer stressade när fler vildsvin fångades samtidigt, oavsett fångstredskap.

En länsveterinär som tjänstgjorde vid Operativa ledningscentralen, OLC i Fagersta var med vid första avlivningstillfället. I övrigt har två mycket erfarna vildsvinsjägare som är insatta i hur respektive fångstredskap fungerar verkställt avlivningen. Smittskyddsavlivning går inte att likställa med jakt och jaktutövning eller slakt i samband med livsmedelsproduktion. Detta var för de anlitade jägarna en ny situation att hantera. Att alltid vara två underlättade stöd i utförandet, både under och efter avlivningen.

Utifrån situationen i Fagersta är bedömningen att användningen av fångstredskap var nödvändigt och att det inte hade gått att använda konventionella jaktmetoder med hund för att få samma resultat inom denna tidsram. Under vårvintern användes dock hund vid några fåtal tillfällen för att finna några kvarvarande vildsvin, annars

¹⁸ <https://www.naturvardsverket.se/lagar-och-regler/beslut/fangstredskap/> (hämtad 2024-05-28).

undvek man det för att inte störa vildsvinen och riskera att försvåra bekämpningsarbetet.

Få åtlar har använts i området, dessa har då fyllt funktion som foderplatser och inte nyttjats för jakt.

5.2.1 Om fångstredskapet Pig Brig Trap System

Pig Brig Trap System är inte ett typgodkänt fångstredskap i Sverige. Dock kan Naturvårdsverket, i enlighet med 12 kap. 1 § första stycket punkt 1 Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2013:13) om typgodkännande av fångstredskap, i det enskilda fallet medge undantag från kraven om typgodkännande av fångstredskap bland annat med anledning av skydd av vilda djur och växter. Med stöd av detta beslutade Naturvårdsverket den 19 september 2023, efter ansökan från Svenska Jägareförbundet, att Svenska Jägareförbundet eller den som förbundet anlitar får använda det icke typgodkända fångstredskapet Pig Brig Trap System för fångst av vildsvin i syfte att motverka och förhindra spridning av afrikansk svinpest (NV-06530-23). I detta enskilda fall bedömdes det aktuella fångstredskapets smidighet och effektivitet samt enkelhet att förflytta motivera ett undantag från kravet om att fångstredskap ska vara av godkänd typ för att få användas.

Pig Brig Trap System är ett portabelt fångstredskap för multifångst där nätet till en början är upplyft en bit över marken så att vildsvinen vänjer sig med att passera under nätet och ha det över ryggen när de succesivt lockas in med foder. Nätmaskorna är 30–40 mm. När vildsvinen vant sig sänks nätet ner till backen och är invikt ca 60 cm på insidan av fångstredskapet. Detta gör att vildsvinen, väl inne i fångstredskapet, står på nätet vilket förhindrar att nätet kan lyftas eller bökas upp.

Vid användningen i Fagersta förankrades fångstredskapet vid montering med 10 stolpar som slogs ner ca 50–60 cm i marken samt med stöd som förankrades i träd och liknande. Stolpar i trä ca två meter långa eller t-järn (50+50 mm) användes. Monteringstiden uppskattades till ett par timmar och bergborr användes för att få till stolphål i tjälen.

Två fångstredskap av denna modell har använts i Fagersta.

5.2.2 Erfarenheter av fångstredskapet Pig Brig Trap System

Fångstredskapet var relativt lätt att få med sig ut i fält för montering. Placering av fångstredskapet kräver inte helt slät mark men kuperat och/eller mark med håligheter rekommenderas inte, däremot gärna mjuk mark utan så mycket sten. Eftersom stolparna behöver förankras rejält i marken kan montering vara svår vintertid med tjäle i backen.

Fångstredskapet var effektivt och krävde ingen manuell hantering av stängningsanordning för fångst, dock är det inte selektivt. Vildsvinen gick snabbt in i fångstredskapet men det gick inte att styra vilka individer som fångades. Exempelvis kan det hända att en sugga går in i fångstredskapet medan kultingarna

blir kvar utanför. Eventuell felfångst bedöms som mycket svår att släppa ut igen på grund av fångstredskapets konstruktion. Vid ett tillfälle fångades en ilsken sugga som motade bort andra vildsvin som försökte ta sig in i fångstredskapet.

Bröd upplevdes fungera bäst för åtling. Det förekom inte någon bifångst i form av andra arter, men ett rådjur var inne i fångstredskapet när nätet fortfarande var upplyft. Om rådjuret hade blivit instängt hade det varit svårt att släppa ut rådjuret igen och skaderisken bedöms som hög, till exempel risk för att fastna i nätet.

Fångade vildsvin upplevdes som stressade baserat på observationer via övervakningskamera samt när människor närmade sig inför avlivning. Skador har på vildsvin har uppstått framför allt från andra vildsvin. Ickeselektiv multifångst innebär att fångade vildsvin inte alltid tillhör samma familjegrupp och att slagsmål kan uppstå mellan olika konstellationer, till exempel mellan galtar. Bitmärken har noterats på nätet men inga övriga skador på själva fångstredskapet.

Vildsvinen kunde via nätet se jägarna närma sig på håll och blev stressade, särskilt de vuxna vildsvinen. Djuren sprang omkring mycket och kastade sig mot nätet för att fly. Fångstredskapets storlek är 6 meter i diameter, och det kan vara svårt att sikta på djur i rörelse i en sådan tumultartad situation. Avlivning verkställdes via huvudskott så snabbt som möjligt men det var samtidigt nödvändigt att avvakta tills vildsvinen stannat till för att få säkert skottläge. De vuxna vildsvinen avlivades först. Skotten avlossades på avstånd genom nätet, båda jägarna var utrustade med vapen och stod jämte varandra. 22 WMR med varmintkulor eller kaliber 6,5x55 användes vid avlivningen. Tumult uppstod efter att skottet avlossats och jägarna behövde avvakta till vildsvinen lugnat ner sig innan nästa skott.

Tabell 3. Antal vildsvin fångade i fångstredskapet Pig Brig Trap System per fångstillfälle.

Fångstillfälle	Antal
1	12
2	1
3	11
4	4
5	3
Totalt	31

5.2.3 Om fångstredskapet Panthera Multitrap (modifierad version)

Panthera Multitrap är en stationär multifångsfälla som typgodkänts av Naturvårdsverket i tre olika storlekar (7,5 m² typnr. L117, 14 m² typnr L118, 30 m² typnr L120). Den variant som användes i Fagersta var dock en av Sveriges Lantbruksuniversitet Grimsö forskningsstation modifierad version. Naturvårdsverket har avseende den modifierade versionen inte beslutat om några

undantag från kraven om typgodkännande av fångstredskap, dock har Statens jordbruksverk möjlighet att besluta om användning av modifierad version som en insats med stöd av epizootilagen.

Panthera Multitrap monteras upp och används inledningsvis som en matstation som, efter att vildsvinen har blivit vana, ställs om till fångstredskap. Den variant som användes i Fagersta var utrustad med två ingångsluckor stora nog för att även fånga vuxna vildsvin. Några dagar innan man bestämt sig för fångst stängs den ena luckan. Stängningsanordningen var kopplad till kameraövervakning och en dragmekanism med fjärrutlösning via SMS. SMS-funktionen tog 3–5 sekunder från ivägskickat till att stängningsanordningen reagerade och aktiverades manuellt när operatören kunde se via kamera att vildsvin gått in i fällan samt, från en annan kamera, kunde kontrollera att inga ytterligare vildsvin precis var på väg in och skulle kunna fastna eller skadas i luckan.

Fem fångstredskap av denna modell har använts i Fagersta men bara två fällor har använts samtidigt eftersom aktiv bevakning krävs via de riggade kamerorna samt manuell fjärrutlösning av stängningsanordningen.

5.2.4 Erfarenheter av fångstredskapet Panthera Multitrap (modifierad version)

Fångstredskapet levereras i stora sektioner som väger mycket och kräver släpvagn för att fraktas ut till vald monteringsplats. Montering bör göras på slät mark så att det inte blir glipor som vildsvinen kan använda för att lyfta fångstredskapet och ta sig ut.

Fångstredskapet var effektivt men krävde aktiv bevakning och manuell hantering av stängningsanordningen för fångst. Längre tillvänjningstid behövdes då mörkt utrymme i fångstredskapet gjorde vildsvinen lite mer varska, det varierande hur benägna olika vildsvin var att gå in i fångstredskapet och vara där en längre stund. Åtling med majs upplevdes fungera bäst och gjorde att vildsvinen blev kvar längre i fångstredskapet vilket gav tid att lösa ut stängningsanordningen, medan bröd gjorde att vissa vildsvin tog brödet och sprang ut igen. Bröd och majs var en bra kombination, bröd var det som lockade in vildsvinen bäst men majs gjorde att vildsvinen stannade längre i fångstredskapet.

Det är ett selektivt fångstredskap där konstruktionen och riggningen tillät operatören att via de två kamerorna säkerställa vilka vildsvin som var i fångstredskapet och utanför innan stängningsanordningen aktiverades. Konstruktionen möjliggör även att eventuell felfångst eller bifångst kan släppas ut igen. Det förekom inte någon bifångst i form av andra arter.

Fångade vildsvin upplevdes som stressade baserat på observationer via övervakningskamera samt inför avlivning, dock mindre stressade i detta fångstredskap jämfört med Pig Brig Trap System. Fångstredskapet har täckta sidor och vildsvinen ser inte jägarna när de närmar sig. Vidare möjliggör selektiv fångst att olika familjegrupper eller konstellationer inte blir fångade tillsammans. Inga skador på eller slagsmål mellan fångade vildsvin noterades.

Avlivning verkställdes via huvudskott så snabbt som möjligt men det var samtidigt nödvändigt att avvakta tills vildsvinen stannat till för att få säkert skottläge. Skotten avlossades med studsare uppifrån stege, över kanten på fångstredskapet, på ca 0,4–2 m avstånd. Endast 22 WMR med varmintkulor användes, med anledning av att minimera eventuella rikoschetter mot frusen mark.

Tabell 4. Antal vildsvin fångade i fångstredskapet Panthera Multitrap (modifierad version) per fångstillfälle.

Fångstillfälle	Antal
1	8
2	3
3	5
Totalt	16